

Notářství

Přednáška dne 18. 12. 2007

Petr Lavický

Stručný historický exkurs

Římské právo

- Ve starém Římě existovali **tabellioni**
 - Soukromí písaři, sepisující pro jiné listiny
 - Listiny, které tabellio sepsal, byly soukromými listinami
 - V justiniánském právu byla jejich činnost vázána na úřední povolení
 - Tabellioni se sdružovali v kolegiích

Itálie

- V důsledku recepce římského práva dochází v 11. století k intenzivnímu rozvoji notářství
 - Notáři získali požívali velké autority; listiny, které sepisovali (tzv. notářské instrumenty) byly nadány **veřejnou vírou**
- K sepisování listin o právních úkonech se ve 12. a 13. století přidává **osvědčování**
- Tím jsou položeny základy tzv. **latinského (klasického) notářství**

Vývoj na území ČR I.

- Notářství latinského typu se začíná objevovat teprve ve 13. stol.; prvním notářem byl Jindřich z Isernie (z Neapole přišel okolo roku 1270)
- Počet notářů byl omezen; skládali zkoušku a byli jmenováni vysokým představitelem státu či dříve i církve (králem, papežem, pražským arcibiskupem)

Vývoj na území ČR II.

- Notářský řád č. 75/1871 ř. z. – zrušen až z. č. 201/1949 Sb., o notářství (jímž notářství ztratilo charakter svobodného povolání)
- V roce 1951 se zřizují tzv. státní notářství
- Postupně byla na státní notářství přenesena rozhodovací činnost – např. dědické řízení, řízení o úschovách, o umoření listin, o registraci smluv apod.
- Z. č. 358/1992 Sb., notářský řád – návrat k notářství jako svobodnému povolání

Notářství, notář,
notářský úřad

Notářství

- Právní činnost vykonávaná v rámci svobodného povolání a za úplatu
- Tuto činnost mohou vykonávat pouze osoby, kterým stát svěří pravomoc (nejde přesto o státní zaměstnance)
- Výsledky činnosti notáře jsou nadány **veřejnou vírou**, tj. předpokladem pravdivosti a zákonnosti (srov. § 6 NŘ ve spojení s § 134 OSŘ)

Principy notářství

- Princip prevence
 - Kvalifikovaná forma zachycení určitých právních úkonů či skutečností omezuje možnost zpochybnění jejich zákonnosti nebo pravdivosti
- Princip nezávislosti a nestrannosti
- Princip numerus clausus
- Princip povinného členství notářů v komorách

Notář

- Notář je fyzická osoba
 - Splňující předpoklady stanovené NŘ
 - Kterou stát pověřil notářským úřadem
 - Notářským úřadem je soubor pravomocí k **notářské činnosti** a **další činnosti**, trvale spojený s místem výkonu této činnosti
 - NÚ zřizuje a jejich počet v obvodu každého okresního soudu stanoví ministr spravedlnosti po vyjádření Notářské komory ČR

Předpoklady jmenování notářem

- Občanství ČR
- Plná způsobilost k právním úkonům
- Vysokoškolské právnické vzdělání
- Bezúhonnost
- Pětiletá notářská praxe
- Složení notářské zkoušky

Předpoklady pro výkon funkce notáře

- Jmenování ministrem spravedlnosti (na návrh NK ČR po vítězství v konkursu na určitý notářský úřad; konkursu se může účastnit každý, kdo splňuje předpoklady pro jmenování notářem - § 7 odst. 1 NŘ)
- Složení slibu
- Pořízení úředního razítka
- Uzavření smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu

Pozastavení výkonu činnosti a odvolání notáře

- Výkon činnosti pozastavuje a notáře odvolává ministr spravedlnosti
- Důvody viz § 10 a § 11 NŘ

Zástupce a náhradník notáře

■ Zástupce notáře

- Zástupce ustanovuje příslušná notářská komora z řad notářů nebo notářských kandidátů
- Důvodem je, že notář nevykonává činnost po dobu delší než 1 měsíc a není zastoupen notářem společníkem nebo notářským kandidátem
- Zástupce vykonává činnost jménem zastoupeného

■ Náhradník notáře

- Pro případ odvolání nebo smrti notáře
- Náhradník (pouze jiný notář) vykonává činnost svým jménem

Notářský koncipient

- Notář může koncipienta pověřit
 - Vidimací a legalizací (ne listina, která má být použita v cizině)
 - Vydáváním ověřených výstupů z informačního systému veřejné správy
 - Vydáváním opisů a výpisů z rejstříku zástav nebo potvrzení o tom, že v něm určitá věc není evidována jako zástava
 - Přijímáním úschov (nikoliv jejich vydáváním)
 - Jednotlivými úkony při poskytování porad, zastupování a sepisování listin
 - Přípravnými a dílčími úkony při notářské činnosti a při správě majetku (podávání informací, vyřizování dotazů, sepisování žádostí o provedení notářských úkonů, shromažďování podkladů apod.)
- Koncipient nikdy nemůže samostatně sepisovat notářské zápisy (§ 62 a násl.) a vydávat úschovy

Notářský kandidát

- Na rozdíl od koncipienta již vykonal 3 roky notářské praxe a složil notářskou zkoušku
- Notář může kandidáta pověřit:
 - sepisováním notářských zápisů o právních úkonech, není-li forma notářského zápisu stanovena pro právní úkon zvláštním zákonem
 - osvědčováním právně významných skutečností a prohlášení, nejde-li o osvědčování rozhodnutí orgánů právnické osoby (viz § 72 a násl.)
 - přijímáním a vydáváním úschov
 - vydáváním ověřených výstupů z informačního systému veřejné správy
 - prováděním zápisů a výmazů do rejstříku zástav
 - vydáváním opisů nebo výpisů z rejstříku zástav nebo potvrzení o tom, že v něm určitá věc není evidována jako zástava
 - přípravnými a dílčími úkony v ostatní notářské činnosti,
 - Samostatným poskytováním právních porad, zastupováním, sepisem listin
 - Jednotlivými úkony při správě majetku

Další pracovníci notáře

- Kancelářský pracovník
- Notářský tajemník
 - Zaměstnanec notáře, který složil kvalifikační zkoušku
- Notář může další pracovníky pověřit
 - Přípravnými a dílčími úkony při notářské a další činnosti (tj. i v řízení konkursním a vyrovnacím dle § 3 odst. 3 NŘ)
 - Notářské tajemníky lze dále pověřit stejnými úkony jako koncipienta, s výjimkou poskytování pr. porad, zastupování a sepisování listin

Notářská činnost

Přehled

- Notářská činnost zahrnuje
 - Sepisování veřejných listin o právních úkonech
 - Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení
 - Přijímání listin do úschovy
 - Přijímání peněz a listin do úschovy za účelem vydání dalším osobám

Obecná pravidla notářské činnosti

- Notář je vázán zákony a jinými právními předpisy
- Je povinen zachovávat mlčenlivost (§ 56 NŘ)

Sepisování veřejných listin o právních úkonech (§ 62 a násl.)

- Notářský zápis, pokud splňuje náležitosti předepsané NŘ, je **veřejnou listinou** (viz § 6 NŘ a § 134 OSŘ)
- Nejsou-li pochybnosti o pravosti veřejné listiny (tj. není-li zde pochyb o tom, že jde o listinu notáře), nastupuje **vyvratitelná domněnka pravdivosti obsahu** (správnosti listiny)
 - Pozn.: veřejnými listinami, které neobsahují osvědčení nebo potvrzení, ale autoritativní výrok, je soud vázán a nemůže se zabývat jejich pravdivostí (správností) – viz § 135 OSŘ; soud se může zabývat pouze jejich pravostí
- Veřejnou listinu lze zbavit důkazní síly jen tak, že účastník nabídne důkazy, jimiž prokáže nepravdivost listiny; nestačí pouhé popření její správnosti

Exkurs k soukromé listině

- Tvrzení, že u soukromé listiny (např. smlouvy) stačí popřít její správnost, aby listina byla zcela zbavena důkazní síly, je zavádějící a zjednodušující;
- Korektní je stanovisko rozlišující pravost listiny, pravost obsahu a pravdivost a úplnost listiny:
 - Pravost podpisu soukromé listiny
 - Popře-li druhá strana pravost podpisu, neplatí žádná domněnka a ten, kdo listinu předkládá, musí autentičnost podpisu dokázat
 - Pravost písemného prohlášení nad podpisem
 - Je-li prokázána (či nezpochybněna) pravost podpisu, platí skutková domněnka pravosti prohlášení (tj. že text pochází od toho, čí je podpis); v řadě právních řádů jde o právní domněnku
 - Zároveň se uplatní skutková domněnka správnosti (pravdivosti obsahu) a úplnosti listiny

Struktura úpravy notářských zápisů o právních úkonech

- Obecná ustanovení (§ 62 - § 71 NŘ)
- Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti (§ 71a - § 71c NŘ)
- Notářský zápis o rozhodnutí orgánu právnické osoby (§ 80a - § 80f NŘ)

Notářský zápis se svolením k vykonatelnosti

- Je exekučním titulem [§ 274 písm. e) OSŘ, § 40 odst. 1 písm. d) EŘ]
- Současné pojetí je zcela absurdní:
 - Musí zde být hmotněprávní titul (např. kupní smlouva)
 - Teprve existuje-li zde takový titul, je možno sepsat notářský zápis se svolením k vykonatelnosti
 - ➔ Nelze tedy najednou uzavřít hmotněprávní dohodu a zároveň svolit k vykonatelnosti, a to ani kdyby i sama dohoda měla být pojata do notářského zápisu; notářský zápis o hmotněprávním úkonu a notářský zápis se svolením k vykonatelnosti tak jsou od sebe odděleny
 - V praxi se obchází tím, že oba zápisy jsou v jedné listině, která má 2 samostatné části, považované za samostatné notářské zápisy

Osvědčování právně významných skutečností a prohlášení

- Notář osvědčuje skutečnosti a prohlášení, které by mohly být podkladem pro uplatňování nebo prokazování práv nebo kterými by mohly být způsobeny právní následky, zejm.:
 - vidimaci
 - legalizaci
 - o tom, že byla předložena listina a kdy se tak stalo
 - o protestech směnek a jiných listin, které je třeba předložit k uplatnění práva
 - o průběhu valných hromad a schůzí právnických osob
 - o tom, že je někdo naživu
 - o jiných skutkových dějích a stavu věcí
 - o prohlášení
 - o provedení úkonů a splnění formalit podle nařízení Rady o evropské společnosti a zákonů vydaných k jejich provedení
 - výstupů z informačního systému veřejné správy

Vidimace a legalizace

■ Vidimace

- Ověření shody opisu nebo kopie s listinou
- Nepotvrzuje se jí správnost a pravdivost údajů v listině, ani jejich soulad se zákonem

■ Legalizace

- Ověření pravosti podpisu

Notářské úschovy

- Úschova listin, jejímž účelem není vydání dalším osobám nebo úřadům
 - Např. závěti nebo cenné papíry
- Úschova peněz a listin za účelem jejich vydání dalším osobám
 - Účelem může být i zajištění závazku (např. složení kupní ceny při převodu nemovitosti)
 - Peníze lze předat pouze jejich složením na zvláštní účet notáře u banky, označený jako „notářská úschova“; nelze je např. složit u notáře v hotovosti

Další činnost notáře

Přehled

- Poskytování právní pomoci
- Správa majetku a zastupování v této souvislosti
- Výkon funkce správce konkursní podstaty, zvláštního správce, zástupce správce nebo vyrovnacího správce
- Jiná činnost stanovená zákonem
 - Výkon funkce soudního komisaře v dědickém řízení
 - Zjišťování stavu a obsahu závěti v dědickém řízení

Poskytování právní pomoci

- Poskytování právních porad
- Zastupování
 - Při jednání s FO, PO a s orgány
 - Ve správním řízení
 - Ve správním soudnictví (§ 35 odst. 2 SŘS)
 - V civilním řízení soudním (na základě procesní plné moci - § 25a, § 28a OSŘ)
 - V řízení o žalobách proti rozhodnutím správních orgánů v soukromopr. věcech
 - V některých nesporných řízeních [viz § 3 odst. 1 písm. b) NŘ]
- Sepisování listin
- Právní pomoc (§ 3 odst. 1) musí **souviset s notářskou činností** (např. notář sepíše formou notářského zápisu kupní smlouvu – notářská činnost; poté sepíše návrh na vklad a bude smluvní strany v řízení zastupovat)
- Při poskytování právní pomoci je notář vázán též pokyny klienta (§ 52 NŘ); neplatí zde princip nestrannosti, jenž je hlavním principem notářské činnosti ve smyslu § 2 NŘ

Odpořvednost za ťkodu

Odpovědnost za škodu

- Odpovědnost za škodu způsobenou notářem je rozdělena mezi notáře a stát (§ 57 NŘ, § 4 z. č. 82/1998 Sb.)
- Stát odpovídá za škodu, kterou notář způsobil
 - Při sepisování veřejných listin o právních úkonech
 - Při výkonu funkce soudního komisaře
- Notář odpovídá za škodu způsobenou
 - V rámci notářské činnosti
 - Při osvědčování právně významných skutečností
 - Při přijímání listin a peněz do úschov
 - V rámci další činnosti podle § 3 NŘ
- Notář musí být povinně pojištěn (§ 28 NŘ)

Organizace notářství

Notářské komory

- Notářská samospráva má 2 úrovně
 - Notářská komora České republiky
 - Notářské komory působící v obvodu jednotlivých krajských soudů (Městského soudu v Praze)
- NK ČR i „krajské“ notářské komory jsou právníckými osobami; činnost první směřuje převážně navenek, činnost „krajských“ komor dovnitř

Notářská komora ČR

- Skládá se z „krajských“ notářských komor
- Vede 2 neveřejné seznamy:
 - Centrální evidenci závětí
 - Rejstřík zástav
- Orgány:
 - Sněm delegátů
 - Prezidium komory
 - Prezident komory
 - Revizní komise
 - Kárná komise

„Krajské“ notářské komory

- Povinně sdružuje všechny notáře se sídlem v jejím obvodu (obvod komory se shoduje s obvodem krajského soudu)
- Orgány:
 - Kolegium notářů
 - Prezidium
 - Prezident notářské komory
 - Revizní komise

Literatura

- Bílek, P. a kol.: Notářský řád a řízení o dědictví. 2. vydání. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2001
- Fiala, J. a kol.: Občanské právo. Praha: ASPI, 2006
- Handl, V. – Rubeš, J.: OSŘ. Komentář. I. díl. Praha: Panorama, 1985 (zejm. § 129, § 133, § 134)
- Hlavsa, P. – Stavinochová, J.: Civilní proces a organizace soudnictví. Brno: Doplněk, 2003
- Jindřich, M.: Notářský zápis o hmotněprávním úkonu jako exekuční titul – úvahy de lege ferenda. Ad Notam 5/2007, s. 133-136
- Macur, J.: Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním řízení soudním. Právní rozhledy 2/2001, s. 60-64
- Schelleová, I.: Organizace soudnictví, notářství a advokacie. Praha: Linde, 1997
- Winterová, A. a kol.: Civilní právo procesní. 4. vydání. Praha: Linde, 2006